

מסורת הש"ס

א) מכות ג: מקואות פ"ז מ"ה, ב) י"א רבא אמר לא זריפין לאוקמה ממני בשביר בכוס כדלוקמה רבה דאפילו בלא שיר נמי כי לא החמין ומתני' דקפני וברי ס"י רש"א, ג) גירסת רש"א ורב נחמן דלול בתר בסוף כרכנן, ד) רש"א, ה) רש"א, ו) רש"א, ז) [תרומות פ"א מ"ה], ח) [עירובין ס:], ט) [נפיש' דמקואות], י) קאי ר' יוחנן ר"מ, יא) י"ל דמודיתו לי כו' אדרי ל, יב) י"ל שיפרש,

הגהות הב"ח

א) תוס' ד"ה בשהחמין וכו' דכי הכי דנחשבין המים:

מוסף רש"י

ומראיהן כמראה יין בו: לא פסלוהו. משום דחסרי קורטוב, אבל אי הוּוּ מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין פסלוהו (מכות ד.). ומראיהן כמראה מים בו: לא פסלוהו. טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי, וגבי יין נמי הוּוּ מנִי לַמַּתְנוּ כי האי גוונא ברישא ויתניניהו כדחל בנא הכי שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלה, בין שמראיהן כמראה מים בין שמראיהן כמראה יין לא פסלוהו, אלא כי תמראיהן (שם), הכל הולך אחר המראה. וגבי יין אפילו הוּוּ מעיקרא שלשת לוגין שלמים, כיון לא דמראיהן כמראה יין לא פסלוהו (שם).

בשהחמין מחלוקת. אבל בשלא החמין רבי יהודה מודה דלאו פירא הוא ורבנן אפילו בשהחמין פליגי: **ומתניסין רבי יהודה היא**. ובשלא החמין לא בעי רב נחמן לאוקמי לפלוגמיייהו ותיקום מתניתין כרבנן דקסבר ר"נ דכיון דכשלא מלא אלא החמין לא מחייב עליה רבי יהודה: **קנה מעשר**. ומי שהמעות בידו יכול על התמד דלילו לא החמין הוו הגן מעות קיימי בקדושתיהו ציד המוכר: **איוגלי מילתא**. דבשעת לקיחה פירא הוה דנכנס בהם כח המרגנים אלא שעדיין לא נגמר וחילול מעליא הוא שאם לא היה יין בחרגנים לא היה מחמין לעולם: **אלא מתניסין דקפני**. לא החמין אין נקח בכסף מעשר ומשמע דלינה לקיחה והדמים קדושים ציד המוכר: **דלמא אי שצבים הוה מחמין**. היכא דלימיה קמן נחיל בתר רובא ורובא מחמלין הן ומדקמני אין נקח ופוסל ש"מ כל כמה דלא החמין אע"פ שעמדי להחמין היאה שעתא מיהא לאו פירא הוא ולא הוי חלול: **כששייר ממנו**. מוכר זה בכוס ולא החמין: **ט רבא אמר**. מתניתין דקמני אזעד שלא החמין פוסל את המקוה ואינו נקח בכסף מעשר ואע"ג דפירא הוא: **ר' יוחנן בן גורי היא**. דלזיל בתר חזותא ואמר קורטוב חלב משלים לג' לוגים לפסול מקוה משום דיש טלו מראה מים והכל נמי אע"ג דפירא הוא עד שלא החמין הוזיל וחזותיה מיא פוסל את המקוה

ולגבי מעשר נמי הוזיל וחזותיה וטעמא מיא אינו נקח^א ורב נחמן דאמר כרבנן דאמרי קורטוב חלב לא משלים לפסול את המקוה ואף ע"ג דחזותא דכולהו מיא הוא והכא נמי אע"ג דחזותיה מיא הוזיל ופירא הוה לא פסיל מקוה ולגבי מעשר נמי נקח: **לא פסלוהו**. דאע"ג דליכא שלשה לוגין שלמים כיוון דחזותיהו דחמרל לא פסלי: **שלשה לוגין חסר קורטוב שנפל לפסון קורטוב חלב**. שאינו דוחה את מראה המים: **ומראיהן כמראה מים**. כיון דליכא שיעורא בציא לא פסלי דרבנן תרתי צעו שיעורא וחזותא: **הכל הולך אחר המראה**. דכי הכי דלולת ברישא בתר חזותא ואמרת לא פסלוהו סיפא נמי ויל בתר חזותא ואימא פסלוהו: **לאו א"ר יוחנן כו'**. רבא הוא דמסיים לה למילתיה דאוקי מתניתין כרבי יוחנן בן גורי: **והכא נמי**. דתמד עד שלא החמין ואע"פ שעמיד להחמין והשתא פירא הוא הוזיל וחזותיה מיא פסיל מקוה ואינו נקח ורב נחמן כרבנן דאף ע"ג דחזותיה מיא לא פסיל דתרתי בעינן לפסול מקוה^ב [שיעורא וחזותא] ולענין מעשר נקח דאפירא קפיד רחמנא והא פירא הוא והכא לא בעי תרתי. ולבי מהסס^א [משום דרישא משמע דלזיל בתר חזותא וסיפא משמע דלא אזיל בתר חזותא] וגראה צעיי דרבא חסר קורטוב תני ברישא ומשום דליכא שיעורא קאמר תנא קמא לא פסלוהו אבל שלשה לוגין שלמים אפילו מראיהן כמראה יין פסלי דרבנן לא קפדי אחזותא כלל והשתא מיתוקמא שפיר דרב נחמן^ב [דלזיל בתר בסוף אף ע"ג דהשתא חזותא מיא דאמר כת"ק דלא אזיל בתר חזותא ורבא דאמר כר"ן] [דאמר כרבנן] והכי אמרינן בפרק קמא דמכות [ד.] אליבא דרבא דחסר קורטוב תנינן ברישא ות"ק לא זו אף זו קאמר ור' יוחנן בן גורי ארישא נמי פליג ואתא למימר דאפילו שלשה לוגין שלמים ומראיהן כמראה יין לא פסלי ובסיפא אף ע"ג דליכא שלשה לוגין שלמים מים הוזיל דליכא^א מראה מים פסלי: **ופליגא דר' אלעזר**.

הא דאמר רב נחמן לעיל בשהחמין מחלוקת פליגא אדר' אלעזר: **הכל מודים**. אפילו רבי יהודה: **שאין מפרישין עליו ממקום אחר**. מתמד אחר: **אלא א"כ החמין**. תמד זה שהוא צא לתקן ולהפריש עליו ממקום אחר. ומדקאמר ר' אלעזר אליבא דרבי יהודה דאין מפרישין עליו ממקום אחר מכלל דמחייב ליה רבי יהודה בלא החמין ואחא רבי אלעזר לאשמועינן דעד כאן לא מחייב ליה רבי יהודה אלא מיניה וביה אבל ממקום אחר אפילו הוא כיונא בו שלא החמין לא שמא זה עמיד להחמין והוי פירא וזה אין עמיד להחמין וקא מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור^א והמפריש מן הפטור על החיוב אורכ טבל שהרי אין שם מעשר חל על מעשרותיו שאינו ראוי לכך ונמצא שלא נתקן זה שהפריש עליו והמפריש מן החיוב על הפטור מאכיל טבל לכהן שהרי אין שם תרומה חלה עליו כיון שזה שהוא מפריש עליו א"צ לכך נמצא שנותר לו מוטבל זה החייב בתרומה ומאכילו לכהן על חנם וטבל צמיחה אף לכהן כדאמרינן באלו הן הנשרפין (סנהדרין פג.):

הכל שוחטין פרק ראשון חולין

כו.

בשהחמין מחלוקת. לאו דוקא בשהחמין אלא כיון שסופו להחמין אע"ג דלא החמין כדאמר בסמוך וצודאי יין חשיב לר' יהודה מדנקח בכסף מעשר ואפילו יש בו ג' לוגין מים מלבד היין אינו פוסל את המקוה א) כי הכי דנחשבין המים כפרי להיות נקחים בכסף מעשר לענין

מקוה נמי נחשבים כפרי ולא פסלי ליה ואין לומר הא דנקמין משום דהוו כקנקן שנקח אגב היינן) לא דמי דעל ידי הקנקן משומר היין אבל במים שצתמד אין נקמין אלא משום דחשיב כיון לפי שיש בה טעם כמו יין מווג ואפילו למאן דתנא חסר קורטוב ברישא במשנה דמיימי בסמוך הא שלש לוגין של מים פסלי ליה לא דמי דהתם ליכא טעמא דחמרל אלא חזותא לבד ולא חיישינן בחזותא כיון דליכא טעמא אבל הכא דליכא דליכא חמרל מוגא אקרי והיכא דלא החמין חשיב ליה כודאי מים מדפוסלין את המקוה דספק מים שאזינן למקוה כשר: **ובמתני' רבי יהודה היא**. והא דלא מוקי פלוגמיייהו בשלא החמין ומתניתין כרבנן משום דאף רבי יהודה היה פוטר בלא החמין: **דלמא אי שבקיה הוה מחמין**. לאו אלא נקמין בכסף

מעשר פריך דצדין הוא דאין נקמין מספק אלא אפוסל את המקוה פריך דמספק אין לפסול דתנינא בתוספתא(א) מקוה שהניחו ריקן וצא ונמצא מלא כשר מפני שהוא ספק מים שאזינן למקוה וכן מוכח בצמנה משניות:

רבא אמר הא מני רבי יוחנן בן גורי היא. רבא בלא לומר שאפילו שיר ממנו בכוס והחמין חשיב מים כל זמן שלא החמין לפסול את המקוה כרבי יוחנן בן גורי דאמר שלשה לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב כמיס לפסול את המקוה כיון דטעמא וחזותא מיא והכא נמי טעמא וחזותא מיא ואף ע"ג דלא דמי לגמרי דהתם אותו חלב אין סופו להיות בו טעם חלב וגם לא היה נקח בכסף מעשר אבל הכא סופו שיהיה בו טעם יין כשיחמין והמים עלמס נחשבים יין להיות נקחים בכסף מעשר כדאמר בעירובין (דף ס:) בשכר לרבות תמד משיחמין מ"מ מדקדקן רבא כיון דאפילו חלב עצמו נחשב כמים להשלים שיעור שלשה לוגין לפסול את המקוה ה"ה דהכא הוה פוסל את המקוה אע"ג דסופו להחמין כיון דהשתא מיהא טעמא וחזותא מיא: **ומעמא וחזותא דהאי מיא ניגדה**. אע"פ שלא הזכיר רבי יוחנן בן גורי אלא חזותא מ"מ לריך שלא יהא בו טעם יין ולכך נקט רבא טעמא וחזותא דפשיטא דיין לבן שהיה דומה למים לא היה פוסל את המקוה ואפילו מווג בג' לוגים מים והא דלא נקט רבי יוחנן בן גורי הכל הולך אחר הטעם והמראה למאן דגרים בריש מכות (דף ג:) חסר קורטוב דמשמע הא יש בו ג' לוגין פוסל את המקוה ואף ע"ג דמראיהן יין וצא רבי יוחנן בן גורי לחלוק גם על רישא ולומר דאין פוסל כיון שיש בו מראה יין אע"פ שיש בו טעם מים לכך לא הזכיר טעמא אלא מראה ולמאן דלא גרים ברישא חסר קורטוב דהשתא לא יקא"ר יוחנן בן גורי אלא אסיפא נקט מראה למימר דצין ברישא צין בסיפא הולך אחר המראה כלומר כי הכי יי הכי ט' דמודה ליה ברישא דלזלינן אחר המראה אודי ליה נמי בסיפא דלזלינן בתר טעמא ומראה: **ופלגינא דר' אלעזר דאמר ר' אלעזר הכב' מודים בו'**. וא"ת אמאי פליג הא אתי שפיר כרב נחמן דהכי קאמר

אע"ג דר' יהודה מחייב במעשר משהחמין או שסופו להחמין מודה דאין מפרישין עליו מתמד אחר אלא א"כ החמין זה וזה משום ז' דלמא זה סופו להחמין וזה אין סופו להחמין והוה ליה כו' וי"ל דלכך קאמר דפליגי דמשמע הלשון דמודו צין רבנן צין רבי יהודה שאפילו רבנן איאמרו זה הלשון שאין מפרישין עליו ממקום אחר אלא א"כ החמין אבל החמין מפרישין ורב נחמן דמוקי פלוגמיייהו בשהחמין סבר פטרי רבנן אפי' החמין: **התבאר עד שרא' החמין משיקו במים** ושהור משהחמין אין משיקו במים. וא"ת לרב נחמן דחשיב ליה פירי בשסופו להחמין אע"ג דלא החמין כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבנן וי"ל ט' (סיפא) עד שלא החמין דהכא אין סופו להחמין ששייר ממנו בכוס ולא החמין כדפרישית לעיל עד שלא החמין דמתניתין: הכא

עין משפט ונר מצוה

קצו א מיי פ"ז מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל"ז:

קצו ב ג מיי פ"ז מהל' מקואות הל"י והל"א סגמ עשין נחמ טוש"ע יו"ד ס"י לא ספק כג:

קצח ד מיי פ"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה כד:

שמיטה מקובצת

אן עד שלא החמין פוסל את המקוה ואינו נקח. ג"ב ג"א בקצת פירושים פוסל את המקוה ולגבי מעשר נמי הואיל וחזותא וטעמא מיא אינו נקח בכסף וכו': ב משום דיש להם מראה מים והכא נמי: ג הואיל דאיכא שלשה לוגים מראה מים פסלי: ד זה וזה משום דדלמא זה סופו להחמין: ט שאפי' רבנן יאמרו זה הלשון:

רבינו גרשום

רבא אמר הא מני ר' יוחנן היא. כלומר הא מני דתנן עד שלא החמין אינו נקח בכסף מעשר ר' יוחנן בן גורי שהולך אחר המראה דתנן שלשת לוגין מים וכו': קורטוב מדה קטנה ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו כלומר משום דמראיהן כמראה יין ויין אינו פוסל את המקוה. שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב המים ג' לוגין שלמים אפי' שא שמראה כמראה מים לא פסלוהו: ר' יוחנן אומר הכל הולך אחר המראה כיון שמראיהן כמראה מים פסלוהו דהולך אחר המראה: לאו אמר ר' יוחנן בן גורי בתר חזותא אויבין דלא החמין טעם וחזותא מים ניגוד: ומה דאמר רב נחמן ור' יוסי ב' חנינא כשהחמין מחלוקת (זו) פליגי דר' אלעזר: שאין מפרישין עליו. כלומר מן מעשר של יין על התמד שעדיין לא החמין אלא אם כן החמין והכל מודים מטענה זו אפי' ר' יהודה דמחייב אפי' שלא החמין. קסבר בלא החמין מחלוקת דר' יהודה ורבנן ומה דמחייב ר' יהודה לא מחייב אלא מיניה וביה כלומר להפריש עליו מעשר מתמד עצמו שעדיין לא החמין אבל מתמד אחר אין מפרישין עליו שמא אתי לאפרושי מן הפטור על